

Visszatekintve kanadai tapasztalataimra, hadd jegyezzem meg, hogy véleményem szerint sokkal nehezebb külföldön dolgozni, mint itthon, mert a szakma mellett úgy kell képviselnünk a népet is, amelyből származunk, hogy annak a legjobb tulajdonságait lássák. Ami nagy megtiszteltetés, de még nagyobb felelősség, mert külföldön nem eresztheti el magát az ember.

Újra itthon

Közel tízéves távollét után ismét hazajöttem, egy világraszóló csodát megélt új és más hazába. Újba, mert végre szabadok vagyunk, és másba, mert hirtelen nem tudjuk, mit is kezdünk szabadságunkkal. Pár hónapos itthonlét után lassan kezdenek kikristályosodni a benyomásaim. Úgy érzem, hogy talán még soha nem volt ennyire szükség Kodály földjén Kodályra, mint éppen most.

Meggyőződésem, hogy egy olyan ország, amely Kodályt és Bartókot ajándékozta a világnak, nem engedheti meg magának, hogy zenekultúráját McDonald's szintre degradálja. Egy magára valamit is adó ország zenepedagógusainak tudatosan kellene összefogniok a „Rock-ank-Roll Gyár” harmadosztályú árucikkei terjedésének ellensúlyozására. Talán jó lenne, ha a Magyar Kodály Társaság nem 740, hanem 7400 tagot számlálna! Így talán a sok-sok zene-tanár – idős és fiatal(!) – erőteljesebben képviselhetné a *ZENEI ELLENPONTOT*.

Abban biztosan valamennyien egyetértünk, hogy sem a passzív rezisztencia, sem a derűs elidegenedés, de legkevésbé a cinikus legyintés – vagy dühöngés – hoz megoldást a mai gondokra. Nagy szükségünk van olyan szakemberekre, akikben ég a boldogítani óhajtó *taníthatnék* vágya. És ami a tananyag mennyiségét illeti, talán a kevesebb több lenne manapság. Talán nem kellene nekünk *még többet* tanítanunk, csak *jobban*. (Hiszen a Disz-Fríg nem is létezett, amikor a Fríg használatos volt. Talán beérhetnénk az É-Fríg-gel is.) Talán nem kellene fárasztani a tanárokat – még kevésbé a diákokat – a maximalizmus nyomasztó terhével, hiszen manapság mindenki nagyon fáradt. Egy nagyon fárasztó évszázad utolsó évtizedében, roskadozva a megemészthetetlen információk és ellentmondások terhe alatt, talán a jóból is megárt a sok.

Talán kevesebb készségfejlesztés is elég lenne ma az általános és középiskolában annak érdekében, hogy több idő maradjon a gyönyörű zeneművek megismerésére; hiszen tudjuk, hogy a zene nem a Desz-dúr, hanem életem. Mint a levegő. Nélkülözhetetlen.

BARTALUS ILONA

A kereszténység zenéje

Andrew Wilson-Dickson könyve

Erről a könyvről az az első benyomásunk, hogy alig hiszünk a szemünknek. Még a mai nyomdatechnikai csodák versenyében is kiemelkedően szép kiállítású könyvet vehet kezébe az olvasó. A kötetet lapozgatva nem csökken az álméltóságunk, hiszen nemcsak a borítóra korlátozódik az elegancia és a tipográfiai bravúr, hanem vonatkozik a könyv belsejére is. Gyönyörű betűtípus, finom játék a méretekkel, vastagításokkal és kurziválásokkal. Kellően szélesek a margók, finom játék a méretekkel, vastagításokkal és helykihasználású a tördelés, tökéletesek a színes reprodukciók. Még a könyv tapintása is külön öröm, a drága és finom papírnak kellő súlya van, nagyszerűen simul a kézbe, észrevétlenül segíti, alátámasztja a tárgyalt téma jelentőségét, szinte úgy, ahogyan a katedrálisok hangzó tere fundamentumot, majd kiteljesedést jelent a gregorián ének számára.

A külsőség olyan szép és tökéletes, hogy a szkeptikus, és az irigység ördöge által megátkozott magyar recenzens titkos vágya, hogy minél előbb hibára leljen, lehetőleg az

egész koncepciót elhibázottnak tartsa, sőt már a könyv megírásának szándékát is sandának találja. Mielőtt azonban beszámolnék arról, hogy teljesült-e ez a vágy, röviden meg kell világítanom a hazai zenei könyvkiadás helyzetét talán kevésbé ismerő olvasóknak, miért is említettem kitüntetten magyar recenzenst. Azért, mert *Andrew Wilson-Dickson* könyvét, illetve magyar kiadásának tényét csak ennek ismeretében ítélné meg megfelelően. A magyar zenei könyvkiadás ugyanis gyakorlatilag megszűnt, éppúgy, ahogy a komolyzenei hanglemezgyártás is. Az említett két területen megjelenő évi körülbelül egy tucat új mű elképesztően és felháborítóan kevés. Különösen, ha elgondoljuk, hogy a magyar kultúra korábban milyen súlyú, nemzetközileg is mennyire jelentős területeiről van szó. S a legszomorúbb, hogy ez a helyzet nem valamilyen transzcendens sorsszerűség, természeti katasztrófa eredménye, hanem „döntéshozó” emberek „döntéseinek” következménye.

De árnyaljuk tovább a képet: a rendszerváltás egyik legüdvösebb eredménye, a könyvkiadók számának megtízszereződése, és a „piaci verseny” okán azonban mégiscsak jelennek meg zenei könyvek, méghozzá szépek, színesek, jól eladhatók. És az csak a kisebbik baj, hogy teljesen koordinálatlanul (például tavaly több, a hangszerekkel foglalkozó ifjúsági képeskönyv is megjelent egyszerre, míg például zenei biográfia egy sem), de a szakmai kívánalmakat teljesen figyelmen kívül hagyva, valószínűleg egyedül a licencköltségek olcsóságát figyelve történik mindez. Mert szinte kizárólag külföldi könyvek átvételéről van szó, hiszen mégiscsak olcsóbb egy (nem túl neves) fordító, és a (nem elsőosztályú könyvekre vonatkozó) jogdíj, mint megírni és sok színes fotóval illusztrálni egy könyvet. Közben a magyar zenetudományt mint szakmát már csak a korábbi évtizedekből származó tehetetlenségi nyomtaték tartja mozgásban. Ha manapság egyes hazai zenetörténész vagy zenei író könyvet akarna írni bármely témáról, akár tudományos igényűt, akár ismeretterjesztőt, bizony tízszer is meggondolná, hiszen gyakorlatilag reménytelen a kiadása. Láthatólag már nem is igen akar ilyesmit senki. Távól álljon tőlem bármiféle nemzeti érték öncélú emlegetése, de ennek a szakmának a képviselői tényleg a világ élvonalába tartoztak. Talán nem véletlenül, hiszen a magyar zenetudományt nem kisebb nevek állították pályára, mint *Bartók Béla*, *Kodály Zoltán* vagy *Szabolcsi Bence* (évekig tartó huzavona után épp nemrégiben jelent meg – félig magánkiadásban – *Kroó György* Szabolcsi-monográfiája). Ha a könyvkiadás így megy tovább, ez a szakma csak addig létezik, amíg az említettek által alapított „iskola” belső energiájából futja. Tehát nem sokáig. (A témával kapcsolatban felhívom olvasóink figyelmét *Halász Péter* könyvismertetéseire a *Muzsika* 1994. decemberi számában, ahol egyébként az itt tárgyalt könyvről is szó esik.)

De térjünk vissza a recenzens kaján vágyára. Előjáróban leszögezhetjük, hogy a világon mindenütt bátor vállalkozás manapság ismeretterjesztő könyvet írni, számos más ok mellett leginkább azért, mert legyen szó bármely tudományágról, annyira specializálódtak a témák, s az azokkal foglalkozó szakemberek, hogy mindig akad olyan, aki „jobban ért hozzá”. Bevallom, jelen sorok írója nem ért jobban hozzá, nem szakértője a tárgyalt témának. Ez akár előnyt is jelenthet, hiszen az ártatlan olvasóéhoz hasonló közéletiséssel forgathattam a könyvet.

A fejezeteket áttekintve még mindig csak pozitív megállapításokat tehetünk, hiszen *Az afrikai szellem*, vagy az *Észak-amerikai zene* nem nevezhető éppen túltárgyaltnak a magyar nyelvű irodalomban. Még az is elfogadható, bár kétségtelenül jelentős aránytalanság, hogy az ókori, kora-középkori zene megfelelő bőségű taglalása után az európai műzene 16-20. századi időszaka a könyvnek mindössze szűk negyedét teszi ki, mert igaz a szerző állítása, hogy erről áll egyébként a legtöbb szakirodalom az olvasó rendelkezésére. (Kérdés persze, hogy egy ismeretterjesztő mű, fő témája kielégítő tárgyalását illetően utasíthatja-e könyvtárba az olvasóját.) A 15 – 17. század még kisebb súlyt kap, és ez már komoly hiba, hiszen az egész reneszánsz polifóniát negyvenhét fejezet közül egykettőben elintézni igencsak aránytalan. *Az Afrikai keresztény zene*, vagy az *Észak-Amerika keresztény zenéje* című fejezet szinte csupa új információval szolgál számunkra, ezért csak remélhetjük, hogy ez esetben elkerülte a szerző a belső aránytalanságok csapdáját. A sokat szidott magyar kiadó egyetlen mentsége, hogy kiegészítette a könyvet

A magyarországi nagy egyházak zenéjének története című résszel, amit *Fekete Csaba, Tardy László és Trajtler Gábor* írtak meg.

De mindez nem lenne elég arra, hogy recenzens feljebb taglalt vágyai valóra váljanak. Sajnos, akad azonban három tény is, ami bizony olyan negatívum, amely kérdésesté teszi e könyv magyar kiadásának jogosságát. A szakmai hibák, pontatlanságok sora az egyik amelyekkel nem untatom az olvasót. Csak egy példa: „Kyrie Gyakran az >Uram irgalmazz< és >Krisztus irgalmazz!<szöveg háromszori ismétlése” – írja a szerző, ugyanitt összekeveredik a zsoltosma és a mico változó tételeinek fogalma, mellesleg épp a Kyrie nom tartozik ide.

A második alapgond a fordítással van (lehet, hogy az az előbbi vétségekben is ludas). *Vandulek Márta* jó szándékú, de a szakmai tolvajnyelvben teljesen járatlan fordítása nemcsak a kívülállók örök hibájába esik bele, azaz sokszor magyarul már létező, vagy bevett kifejezéseket mellőz, hanem néhol olyan gyenge és csúnya is, hogy azt hihetjük, át sem olvasta a szövegét. Itt jelzem, hogy – sajnos, ma már általában – az a szokás, hogy az igénytelen kiadók pénzkímélés miatt mellőzik a szaklektor felkérését (vagy félnek, hogy a szakemberek szépen mutató könyvüket nem javasolnák kiadásra), így van ez a jelen esetben is.

Az utolsó, és legfőbb kifogásom bizonyos értelemben ízlés dolga, de azt hiszem, egy olyan könyv, amely vélhetően sokakhoz eljut, sőt évekre meghatározó alapművé, akár tankönyvvé válhat (jobb híján úgyszólván az lesz belőle, joggal számonkérhető a szerző alapállásának objektivitása, elfogulatlansága. Márpedig Andrew Wilson-Dickson bevallottan elfogult. Az előszóban „egyházzenei komponista”-ként aposztrofálja magát, s így ír: „...azon igyeshem, hogy megosszam tudásomat azokkal a gyülekezetekkel, melyek szívesen használják zenei adottságaikat az Úr szolgálatában. (...) Jelen könyvem ennek a folyamatnak a folytatása egy másik dimenzióban....”

Könyve megírását tehát egyfajta hitbuzgalom motiválta (ez még nem lenne baj), de a zene hatásától írt egyéni magyarázatok, szubjektív kommentárok, amelyek minduntalan megszakítják a szöveget, semmiképpen sem tartoznak egy tudományos igényű megírt munkához. Olyannyira nem, hogy ez az alapállás Andrew Wilson-Dickson könyvét az ismeretterjesztő művek kategóriájából már-már a vallásos broszúrák világába lendíti át. (Persze nem akarok igazságtalan lenni, a mű színvonala azokénál összehasonlíthatatlanul magasabb.) S hogy visszautaljak a korábban taglalt könyvkiadási mizériára, az elmúlt tizenöt esztendő magyar könyvkiadása megmutatta, hogy miként lehet valóban tudományos alaposságú, mégis közérthető és elfogulatlan művet alkotni ebben a témában. Példát is említek: *Peter Gülke: Szerzetesek, polgárok, trubadúrok* (Zeneműkiadó, 1979), *Howard M. Brown: A reneszánsz zenéje* (Zeneműkiadó 1980), *Rajeczky Benjámín: Mi a gregorián?* (Zeneműkiadó 1981). Nota bene épp Rajeczky Benjáminnak minden oka meglett volan – aktív pap lévén – az elfogultságra, de ez természetesen nála a témaválasztásban ki is merült. E művek – többek között – zeneakadémiai tankönyvként funkcionálnak azóta is, s megérett volan az idő újrakiadásukra, vagy hasonló igényű új mű megjelentetésére.

Végül még egy megjegyzés, amely nem a szerzőnek, még csak nem is a kiadónak, hanem azoknak a korábban említett „döntéshozóknak” szól, akiknek (sajnos, csak lekiismereti) felelőssége a „magyar kultúra értékeinek megőrzése”. A könyv kiadását a Magyar Könyv Alapítvány támogatta, s ha belegondolunk, hogy a 256 oldalas, Hong Kongban előállított nyomdatechnikai mestermű ára „csak” 1980,- Ft, akkor úgy gondolhatjuk, vélhetőleg a megérdemelnél jóval több volt e különben másra is fordítható támogatás.

Andrew Wilson-Dickson: A kereszténység zenéje GEMINI KIADÓ BUDAPEST 1994

MÁCSAI JÁNOS